Milorad Pavić

POSLEDNJA PRIČA

Priredio Aleksandar Jerkov

izdavaštvo vulkan

Beograd, 2014.

SADRŽAJ

Damaskin 9

Zidari 9

Ručak 13

Prvo raskršće 18

Treći hram 18

Palata 22

Drugo raskršće 25

Trpezarija 25

Spavaća soba 34

Šešir od riblje kože 41

Stakleni puž 67

Prvo raskršće 67

Gospođica Hatčepsut 67

Gospodin David Senmut, arhitekta 71

Središnja kopča 75

Kći koja se mogla zvati Niferure 75

Drugo raskršće 77

Ukrasna sveća 77

Upaljač 80

Priča koja je ubila Emiliju Knor 85
1. Bašta na spratu u Barseloni 85
2. Kuća Kalaganovih u Torontu 88
3. Zamak barona de Sylan u Francuskoj 92
4. Priča koja je ubila Emiliju Knor 96
5. Samrtni predeo 97

Sedam smrtnih grehova 101
1. Tuniski beli kavez u vidu pagode 101
2. Čarobni kladenac 111
3. Žitije 124
4. Lovci na snove 133
5. Soba izgubljenih koraka 147
6. Čaj za dvoje 157
7. Ogledalo sa rupom 168

1. Čekajući taksi koji niko nije pozvao 179
2. Metuzalem 181
3. Poslednja priča 185

Moj portret u XXI veku 197
Pavićev integralni smisao 201

POSLEDNJA PRIČA

DAMASKIN

Priča za kompjuter i šestar

ZIDARI

Jedne godine krajem XVIII veka neki turski skeledžija na Drini, koji je upravo u konjskoj mokraći kuvao kokošija jaja kako bi mu se duže održala, začuđeno je i savesno prebrojao i javio svojim vlastima da je u Srbiju prešlo 800 srpskih zidara i dunđera iz Osata, svih 800 po imenu Jovan. Oni su potom u nekoj vrsti graditeljske pomame krenuli kao poplava na razbojište upravo prohujalog rata između Austrije i Turske. U besprimernom uzletu stekli su se s njima u Podunavlju, osećajući velike poslove, i zidari iz Karlovaca, Zemuna, Sremske Mitrovice, Novog Sada, Osijeka, Pančeva, Rume, iz belog sveta i s crne ravnice. Ti „indžiniri", „dunđeri", „baukinstleri", „bauhauptmani", „graditelji i stolari", „maormajstori", „mramornici" danju kupuju mazge pazeći da li one dok pasu i piju koriste svih pet čula, jer inače ne valjaju, a noću sanjaju da stoje na obali jednog iščezlog mora koje u njihovim snovima i dalje šumi i valja talase crnog oranja sa Severa na Jug Panonije, udarajući o Beogradski greben.

U neviđenom zamahu i u najkraćem vremenu podigoše oni i obnoviše manastir Mesić, konake manastira Vrdnika, nove crkve u Krnješevcima, u Staroj Pazovi, u Čortanovcima na Fruškoj gori,

u Bukovcu, dozidaše Karlovačku sabornu crkvu, zvonik u Beški, hram u Erdeviku, Nikolajevsku crkvu u Irigu. Ti Srbi iz Ravnice i iz Bosne, a uz njih brojni Česi, Nemci i Cincari, na sve strane počeše da sklapaju ugovore nad neveštim potpisima krstom, ćirilicom ili latinicom. Tih 800 Jovana od preko Drine, ti Stanarevići, Lauševići, Vlašići, Aksentijevići, Dmitrijevići, Lanerići, Georgijevići, Vagneri, Majzingeri, Hangsteri, Hintenmajeri, Baueri, Ebeni, Haski, Kindli, Blombergeri i Hakeri, teraju svoje brodove što nose drvo i kamen, svoje konje što vuku olovo, pesak i kreč, a sanjaju svoje daleke žene onakve kakve one tamo kod kuće više ne mogu biti. I muče se, jer ne umeju da plaču u snu. Zemljoposednicima iz ravnice i trgovcima iz Srbije koji drže karavanske puteve između Istoka i Zapada nude oni svoje graditeljske veštine i navode ponosno svoje titule i preporuke. Noseći brkove na carigradski, bečki ili peštanski način, preduzimaju oni u dve carevine, u Austriji i u Turskoj, neverovatne neimarske poduhvate i uzimaju za svoj trud cesarske dukate s likom Josifa Vtorog i njegove majke, stare cekine i nove „napoleone", srebrne forinte i posrebrene perpere, a primaju i egipatske dinare, neobrezane i obrezane aspre, a ponekad i drevne kotorske folare. Spuštaju ih u vino „tamnjaniku" da vide jesu li pravi i zidaju. Neprekidno zidaju. Od umora na mahove zaboravljaju sve o sebi i iz svojih života sećaju se samo mirisa...

Sanjajući na pet jezika i krsteći se na dva načina, podižu oni nove pravoslavne crkve u Bačevcima, Kupinovu, Mirkovcima, Jakovu, Mihaljevcu, Bežaniji kraj Zemuna, u Dobrincima. Umivaju brade iz zobnica svoje marve i najradije kreću na zidanje severno od „linije soli", koja ide Beogradskim grebenom deleći severnu slanu zemlju dokle je nekad dopiralo Panonsko more, od južne slatke crnice gde mora i soli nikada nije bilo. Nad slanim podzemljem dopravljaju oni srpske crkve u Podunavlju i Posavini, jedući i pijući žmureći, da bi se građevina održala, podižu nove zvonike ili obnavljaju hramove u Šidu, u manastiru Jasku i u manastiru Kuveždinu.

A ubrzo potom, unajmljeni od Karlovačkog mitropolita, oni se otiskuju i na slatku zemlju, južno od Save i Dunava, južno od slane

granice, drže srpski, grčki i luteranski post dok obnavljaju ili podižu iz temelja manastire kao što su: Krivaja, Sveti Roman kod Ražnja, Pambukovica, Rajinovac i Ćelije. Udarajući svoje konje po sapima kao da žene udaraju, prolaze oni sa bradvom i mistrijom kroz srpsku revoluciju 1804, jer srpski trgovci svinjama, vunom, žitom i voskom, koji plaćaju tu revoluciju, isto tako plaćaju obnovu manastira Krčmar, Bogovađa, Rača na Drini, Voljavča, Klisura na Moravici i Moravci pod Rudnikom. Hraneći konje solju i brašnom, obnavljaju njihovi neimari i dunđeri drevne manastire oštećene u turskom pohodu – Manasiju, Ravanicu, Preobraženje i Nikolje, dok se drugi unajmljuju da podižu palate bogatom plemstvu.

I sve je to novo zidanje nosilo znake drevne grčke arhitekture sa stubovima, timpanima i ampirski razuđenim pročeljima po dvorcima Servijskih u Turskoj Kanjiži, Čarnojevića u Orosinu, Tekelija u Aradu, Stratimirovića u Kulpinu, Odeskalkijevih u Iloku, Elcova u Vukovaru, Hadika u Futogu, Gražalkovića u Somboru, Marcibanjinih u Kamenici. U isto vreme počinju tako izgledati i vojna zdanja po sedištima austrijskih graničarskih komandi u Petrovaradinu, Titelu, Zemunu, Pančevu i Vršcu. Ti novi zidari nose šestare na svojim cehovskim barjacima i napuštaju kitnjaste tabernakule, prenatrpane kartuše, glomazne karnize svojih dedova i prethodnika... Pod njihovim ravnalima i viscima jednostavna pročelja s atikom i ovalnim kartušem, a uskoro i ampirske portale s klasičnim timpanonom dobijaju magistrati u Karlovcima, Temišvaru, Kikindi, sve do ampirske fasade kursalona u Melencima i opštine u Bašaidu.

Ali nisu se svi oni podjednako proslavili. U osvit novog XIX stoleća selo Martince izneo je na glas mimo ostalih središta zidarske veštine jedan neimar iz porodice koja je s kolena na koleno davala prvoklasne levoruke graditelje. Majstor Dimitrije Šuvaković. On je posle 1808. sa svojim mramornicima gradio sve što su hteli platiti trgovci i bogate zanatlije u Banovcima, Klenku, Adaševcu, Bešenovu, Divošu, Viziću, Grgurevcima, Ledincima, Neštinu i Jamini. Njegova deviza bila je i ostala:

„Ako hoćeš dugo i srećno da poživiš na zemlji, nemoj sebe štedeti ni u čemu."

Jednome od svojih najuglednijih naručilaca, gospodaru Servijskom, Šuvaković je ponudio da na imanju izgradi veštačku pećinu sa kamenom statuom nekog grčkog boga unutra, a drugome, plemenitome gospodaru Nikoliću ot Rudne, podigao je pored malog dvorca u novom stilu pomodni park sa antičkim mramornim urnama kraj staza.

– Čemu služe? – pitao je naručilac Šuvakovića.

– Da se u njima skupljaju suze.

– Suze? – zapanjio se Nikolić i najurio Šuvakovića.

RUČAK

Gospodar Nikolics von Rudna bio je vitez Zlatnog runa, rektor srpskih škola u Oseku i sudija table u Torontalskoj i Sremskoj županiji. Tokom rata s Francuzima i Turcima davao je Austrijskoj carevini beskamatne zajmove, a za sumu od 52.028 forinti kupio je pustaru Rudnu. U privatnom životu gospodar Nikolić bio je osetljiv čovek – pijan čim vidi čašu, gojio se čim zamisli više od dva jela na stolu. Nije imao muškog poroda, nego jednu kćer po imenu Atilija, koju je dao na škole kao da je muško. Uostalom, Atilijin ded po majci bio je čuveni pedagog Miriewsky, reformator škola u Austriji i Rusiji.

Mlada gospođica Ot Nikolić uletela je u svoju petnaestu godinu najvećom mogućom brzinom s Orfelinovim „Večitim kalendarom" pod miškom i s osećanjem da vreme stoji. Volela je da gleda ptice kad lete kroz vejavicu, imala oči i sise pegave kao zmijska jaja i već je umela da u tren oka natakne prstenje na levu ruku ne koristeći se desnom. Nosila je haljinu po bečkom kroju visoko opasanu i posutu najsitnijom vezenom mirođijom, dok su joj prsa, po vladajućem ukusu, morala biti pod providnim velom, tako da se moglo razaznati gde su njene dve ženske mušice.

– Prave dve glupe kokoškice, uvek im treba neki petao da ih razbudi – govorila je ona zagledajući ih s čuđenjem kao da ih prvi put vidi. Zatim bi obratila svoje nemilosrdne pegave oči na oca.

– Nije nesreća što si najurio Šuvakovića. Nesreća je što si ga najurio pre vremena. Dođi ovamo i pogledaj kroz ovaj prozor. Šta vidiš? Šumu, naravski. A šta sam ja rekla da kroz taj prozor treba da se vidi? Palata u kojoj ću živeti kad se udam. A šta vidiš u ovom drugom prozoru? Kaži, šta vidiš?

Preko Atilijinog vela na njenim prsima treptala su dva vezena leptira. Između njih, visio je o zlatnom lančiću očev skupoceni poklon – ženevski sat pun dragulja s kompasom na poleđini.

– Ne vidiš ništa – nastavljala je Atilija da grdi oca – a kome sam ja pričala šta treba kroz taj prozor da se vidi? Crkva u kojoj ću

se venčati. I gde je tu sad najureni Šuvaković? Sve tvoje poslove moram sama da dovršim. Idi i pošalji mi Jagodu.

Tako je kočijaš Jagoda dobio od mlade gospođice Atilije nalog da nađe neimara boljeg od najurenoga Šuvakovića.

– Nađi mi najboljeg Jovana među onim Jovanima – naredila mu je i Jagoda je, kao uvek, ćutke poslušao.

Kada je ušao u službu kod Nikolića, Jagodu su najpre naučili da ćuti. To je postignuto tako što je Jagoda celu sedmicu morao nositi jedan dan puna usta vode, drugi dan puna usta rakije.

– Ne ćuti se isto s rakijom u ustima kao s vodom u ustima – smatrao je gospodar Nikolić.

U susedstvu je radio jedan od onih 800 dunđera što su došli iz Osata. Čim ga je Jagoda doveo, gospođica Nikolić ga upita ko je najveći zidar među Jovanima.

– Je li to onaj što je radio za Stratimiroviće?

– Nije – glasio je odgovor – ima ih dvojica najvećih. Jedan je dobio ime po Jovanu Damaskinu, koji je zidao u srcima ljudi. Zato ga i zovu Damaskin. A drugi po crkvenome ocu Jovanu Lestvičniku, koji je gradio lestve do neba. Damaskin zna da podiže najlepše kuće, a drugi je vičan zidanju crkava.

– Dovedi mi obojicu – naredio je Nikolić – jedan će mi sagraditi palatu za moju kćer, a drugi crkvu u kojoj ću kćer venčati.

Sledeće srede Jagoda je dovezao oba Jovana na ručak u kuću Nikolića. Posadili su ih u trpezariju i izneli im „bezobrazni paprikaš“ i suve šljive koje su odležale u duvanu za lulu. Prijatno su mirisale na taj duvan. A uz obed je bila raspečaćena boca manastirskog bermeta iz Feneka. Dogovoriše se za ručkom da za mesec dana gospodaru Nikoliću podnesu nacrte – Jovan stariji za hram, a Jovan mlađi, zvani Damaskin, za palatu.

– Plaćam svaku godinu unapred, ali sve mora biti gotovo istovremeno – govorio im je Nikolić – hram bez palate ne vredi, a ne vredi ni palata bez hrama. Oboje mora biti dovršeno o roku. A rok je venčanje... No Atilija već ima verenika. To je poručnik Aleksandar, naočit gospodičić iz dobre porodice, otac mu je bio

general u ruskoj službi, ali su našeg roda. Trenutno služi kod nekog prelata u Gornjoj Austriji.

Jedan od neimara bio je star, uplašen čovečuljak kratkih ruku, ćutljiv toliko da su mu usta pucala ko riblji mehur kad bi ga naterali da progovori. Kad je čuo da se od njega očekuje da sagradi crkvu za venčanje mlade gospođice Nikolić, upitao je zabrinuto koliko joj je godina.

– Još se igra s decom „na slovo, na slovo" – umiri ga gospodar Nikolić – uzela je petnaestu.

Starac se na te reči namrgodi i nešto brzo poče računati pisaljkom po dlanu. Drugi, mlađi, nije govorio ni toliko. Samo kada je gospodar Nikolić pomenuo da bi crkvu i palatu valjalo graditi uz njegovu sadašnju kuću, Damaskin je mrdnuo kažiprstom levodesno u znak neslaganja.

– Zidaćemo na mestu gde duva samo jedan vetar – objasni Damaskinov pokret njegov sadrug, stari protomajstor Jovan.

Damaskin je bio lep i levoruk, jakih listova i tvrde crne brade stegnute u rep zlatnom kopčom. Nosio je oko svakog zglavka ruke vezanu belu maramu, kakvu nose sabljaši. Kad bi napali sabljom i nožem, marame su lepršale i zaslepljivale protivnika koji od njih nije znao gde su tačno napadačeva sečiva i s koje strane se treba čuvati. Ali mladi Damaskin nije nosio ni sablju ni nož. Ostavio ih je u predsoblju podozrivo se obaziruć. Ćutao je gotovo sve vreme, mada je neprekidno nešto radio rukama. Za ručkom je od kore hleba i štapića za džaranje lula načinio brodić i poklonio ga mladoj domaćici čim je, posle obeda, ušla u odaju.

Na očevo zaprepašćenje i zbunjenost gostiju, Atilija je za tu priliku nacrtala oči i trepavice svojim sisama. Gledale su one kroz veo u goste svaka na svoju stranu, malo razroke, ali opčinjujuće, blistavo zelenih zenica. U opštoj zbunjenosti Damaskin je prvi put progovorio pružajući brodić Atiliji:

– Ovo je za vas, lepa gospođice – rekao je, na šta je ona uzvratila:

– Da bi znao da li je neka žena lepa, sačekaj da je vidiš kada zevne, kad se nasmeje, ili kada progovori. Naročito nećeš znati

da li je lepa, ili nije, dok ne počne pred tobom da jede. Zato ja ne volim da me gledaju dok jedem. To ne voli ni moj hrt...

Uzela je potom brodić, prišla stalku za lule, izabrala jednu s dugim kamišom već napunjenu i pružila je Damaskinu.

– Duvan je odležao u suvim višnjama i uzeo od njih malo mirisa – rekla je. Damaskin se mašio lule, ali je Atilija nije puštala. Polako se okrenula i odvukla ga na dugom čibuku u sobu za muziciranje.

Našli su se u prostranoj odaji otvorenih prozora. Čim uđoše, na Damaskina nasrnu ogroman hrt, ali srećom vezan za kožnu naslonjaču, dobro izujedanu. Atilija, koja je već bila za klavirom, udari jedan akord. Na to se pas cvileći smiri i skotura u svoju naslonjaču. Klavir je stajao usred sobe kao ogroman lakirani fijaker sa dva fenjera. Imao je oglodane noge i crne velike dirke. Male bele dirke bile su mu izrađene od slonovače. Atilija poče da svira. Od te svirke sve u sobi zahuja, uskomeša se, kao da prokljuca u nekim nepojamnim visinama, a zatim se provali i dobujući sruči na zemlju. Damaskin zatapša, pas ponovo zacvile, a Atilija naglo prekide:

– Vi mislite da ja ovo sviram? – obrati se podsmešljivo Damaskinu. – Ni govora! Ja tim zvucima zalivam cveće u bašti pod prozorom. Ono tako bolje raste... Ima pesama koje cveće voli. Kao što ima pesama koje mi volimo. Ali ima i onih drugih, retkih i dragocenih pesama, koje umeju nas da vole. Neke od tih pesama nikada nismo čuli i nikada nećemo čuti, jer mnogo je više u svetu pesama koje umeju nas da vole od onih koje mi volimo. Isto vredi i za knjige, slike ili kuće. Zbilja, šta da kažemo o kućama? Jednostavno, neke kuće imaju dar da nas vole, a neke ne. Kuće su u stvari stalna prepiska između zidara i onih koji u njima stanuju. Domovi ljudi su nešto kao velika lepa ili ružna pisma. Stanovanje u njima može ličiti na poslovnu korespondenciju, na prepisku između dva neprijatelja puna mržnje, prepisku između gospodara i sluge, između sužnja i tamničara, ali to može biti i ljubavna prepiska... Jer kuće imaju, kao i mi, pol. Neke su kuće ženskog, a neke muškog roda. U tome i jeste stvar. Dakle, kuću

koja liči na ljubavno pismo hoću da mi sagradiš. Ja znam, nije svakome dato da zapali vatru. Nekima to nikako ne polazi za rukom. Ali ti možeš. Ja znam da možeš.

– Kako znate, cenjena gospođice? – upita Damaskin i natače kolut dima s mirisom suvih višanja na njušku hrtu, koji kinu.

– Otkuda znam? E pa čuj, moj gospodičiću! U svojoj sedmoj godini javile su mi se prvi put misli. Misli jake i stvarne kao konopci. Duge do Soluna i zategnute tako da mi drže uši slepljene s obe strane uz glavu. I nad njima isto tako jake maštarije i osećanja, šta li. Toga je bilo toliko da sam morala da zaboravljam. Nisam zaboravljala na pude i kilograme, nego na tone, svakoga dana. Tada sam shvatila da mogu da rađam decu i da ću ih rađati. I odmah počela da tu stvar uvežbavam. Istoga dana, dakle, u jedan četvrtak po podne, rodim ja u mislima i bez odlaganja muškarčića od tri godine i počnem da ga negujem i da ga volim. Ljubav, to je nešto što se uči i uvežbava. Takođe, ljubav je nešto što se mora ukrasti. Ako svaki dan ne ukradeš od samoga sebe malo snage i vremena za ljubav, ništa od ljubavi. Dojim ga ja u snovima i opazim da na podlaktici ima ožiljak u vidu sklopljenog oka. Kosu mu mijem vinom, u mašti ga ljubim na uvo da pukne, da zapamti, igram se sa njim „na slovo, na slovo", pokazujem kako se gleda na moju busolu i trčimo zajedno unatrag kraj neke lepe vode, ili zidamo na Tisi od peska kuće... On raste brže no ja i postaje na moje oči stariji od mene. Šaljem ga u mislima da uči, najpre u Karlovce na srpsko-latinske škole, a potom u Beč na vojnoinženjerijsko učilište da postane veštak u zidanju i da gradi najlepše kuće... Nisam ga videla od tada, a volela sam ga mnogo. I tačno zamišljam kakav je on danas negde u svetu i žudim za njim. Za svojim detetom...

– To je lepa priča, gospođice Atilija, ali gde je tu odgovor na moje pitanje, gde je tu vaša kuća i gde sam tu ja? Hoće li vam vaš izmaštani negdašnji dečak sagraditi palatu?

– Hoće – uzvrati Atilija ostavljajući klavir. Hitrim pokretom ona zavrte rukav Damaskinove košulje i na njegovoj podlaktici se ukaza ožiljak u vidu sklopljenog oka.

PRVO RASKRŠĆE

Čitalac može sam da odabere kojim će redom čitati sledeća dva poglavlja – najpre poglavlje „Treći hram“, ili najpre poglavlje „Palata“. Naravno, čitalac može da zanemari ove napomene i da čita kako je navikao, ovu kao i svaku drugu priču.

TREĆI HRAM

Tačno na Svetog Andriju Prvozvanog gospodaru Nikoliću ot Rudne podneo je protomajstor Jovan zvani Lestvičnik nacrte novog Hrama Vavedenja, za koji su ugovorili da bude podignut na imanju Nikolića kod Tise i da glasi na ime gospođice Atilije kao vlasnika. Mesto je kao najpogodnije izabrao sam protomajstor, jer tu, kako je objasnio, duva samo jedan vetar. Kada je u trpezariji Nikolića razvio svoje nacrte, oni su zapremili ceo sto. Hram je trebalo da ima sedam prozora, blizu oltara predviđena su sedišta za porodicu Nikolić sa njihovim grbom nad naslonima:

Gospodar Nikolić se zadubio u nacrte i odjednom rekao:

– Pa ovde su, Jovane, nacrti za tri crkve, i to u dlaku jednake, a ja sam naručio samo jednu.

– Nacrti jesu za tri crkve, ali ćete vi, gospodar Nikoliću, platiti samo jednu. Ova prva crkva, što je vidite nacrtanu zelenom bojom, ta će biti u vašoj bašti vama pod okom i neće se zidati, nego će rasti sama od sebe.

– Nemojte mi, Jovane, prodavati trudne rode! Otkud crkva može da raste sama od sebe?

– Može, i odmah ćemo se složiti da može, gospodar Nikoliću. Poslaću koliko sutra tri baštovana i oni će tačno prema ovome nacrtu zasaditi u vašem vrtu šimšir. Šimšir će rasti otprilike istom brzinom kakvom ću ja tamo na određenom mestu, na vašem imanju kod Tise, zidati drugu crkvu od kamena, koja je ovde na mom nacrtu izvučena žutom bojom. Moji će baštovani svake sedmice tačno oblikovati i potkresivati šimšir prema nacrtu, pa ćete vi stalno kroz prozor moći da pratite dokle smo ja i moji zidari i mramornici tamo na Tisi stigli. Sve ćete videti kroz prozor – i kada se zasvođuju vratnice, kada se oltar postavlja, kad se podiže kube. Bože zdravlja, da mi krenemo, pa će se sve povoljno i na vreme desiti...

– Lepo i krasno. Ali recite mi, Jovane, čemu služi treća crkva, ovaj treći nacrt ljubičastim mastilom urađen?

– E, to je tajna koju ćete otkriti tek na kraju zidanja. Jer, nema uspešnog zidanja bez tajne, ni pravog hrama bez čuda.

Tako su se razišli i Jovan poče da zida na Tisi Hram Vavedenja Bogorodice, a gospodar Nikolić pokaza Atiliji kroz prozor kako u njihovom vrtu niče šimšir potkresan u vidu crkve, u koju se moglo ući kao u vrtnu aleju na široka vrata. Atilija je svakoga jutra šetala po tom prirodnom hramu, ponekad stajala na mestu pred biljnim oltarom, gde se imala venčati, a jednoga ponedeonika uveče u prvi otvoreni prozor na novoj crkvi uhvatila je zvezdu Večernjaču. Hram od šimšira je rastao ka nebu.

Naravno da su i Atilija i otac odlazili povremeno na Tisu i tamo na svom imanju pratili kako se Hram Vavedenja uzdiže i raste u kamenu i mramoru. Sa isto toliko zanimanja oni su tada obilazili i onu drugu građevinu, Atilijinu palatu, koju je podizao Damaskin. Ali Damaskin je retko bio na gradilištu, kao da se krio od nečega.

Tada se desilo nešto neočekivano.

Jagoda je došao jednoga jutra gospodaru Nikoliću i rekao:

– Šimšir je prestao da raste!

– Baš me briga! – odseče gospodar Nikolić. – Ja hram od šimšira nisam ni naručio, ni platio.

Ipak, on odmah reši da se sam uveri u stanje na licu mesta i hitno ode na Tisu da vidi kada će onaj kameni hram moći da primi završen pa da ga osveti. Ali tamo na svom kamenom hramu on zateče manje prozora i jedna vrata manje no ranije. A od zidara i mramornika nikog.

– Ova se dolama zbilja počela parati – pomisli gospodar Nikolić i postupi po svom starom i proverenom običaju. Nije pozvao protomajstora hrama Jovana Lestvičnika da se obavesti o stvari, nego je naredio Jagodi da mu ispod zemlje, ako treba, dovede Jovanovog suparnika Damaskina. Nije mogao zamisliti dva palira koji nisu surevnjivi, a u životu ljuti dušmani. Damaskin se pojavio drugoga dana s povezanom glavom. Bio je povređen. Pod zavojem je pomalo krvario.

– Šta se desilo sa crkvom? – upita ga uzbuđeno gospodar Nikolić.

– Vidite i sami. Ne zidaju više.

– Kako ne zidaju više? Zašto?

– Nešto ne da Jovanu da dovrši crkvu – reče Damaskin – šimšir je prestao da raste.

– Svi o šimširu, pa o šimširu! Briga mene za šimšir – reče gospodar Nikolić – ja sam Jovana platio da zida u kamenu i treba da zida u kamenu. Zar ne može da dozida šta nedostaje?

– Moj gospodine, može Jovan lako nastaviti da zida u kamenu, ali kad šimšir ne raste, to znači da ne raste ni onaj treći hram, koji ste videli ljubičastom bojom ucrtan u planove crkava. A ovaj kameni hram zida se ovde samo toliko pedalja koliko pedalja napreduje gradnja na onom trećem hramu...

– Pa šta ćemo sada?

– Nešto ste zgrešili, gospodar Nikoliću. Nešto ste ostali dužni, nekom od usta zakinuli. Kad se setite šta ste zgrešili i kome ste